

Становище

от проф. д.пс.н. **ЙОАНА ДИМИТРОВА ЯНКУЛОВА**

преподавател от специалност Психология във Философския факултет на СУ „Свети Климент Охридски“

ОТНОСНО: изготвянето на становище във връзка с процедура за присъждане на образователната и научна степен „ДОКТОР“ на редовен докторант **ИВАНА МЛАДЕНОВ-БОЧЕВА**

в област на висше образование – Социални, стопански и правни науки; професионално направление – 3.2. Психология (Педагогическа психология)

на дисертационен труд на тема:

„Мотивационни фактори, влияещи върху обучението на майчин език на българите в Република Сърбия“

I. Актуалност на темата и структурни особености на дисертационния труд

От една страна, темата на дисертационния труд е огромно предизвикателство не само за авторката, но и за специалистите в сферата на образованието, както и за съвременните политици, които създават законите и социално-образователните политики. От друга страна, темата за обучението на майчин език на българите в Р. Сърбия, дълго време е пренебрегвана и е слабо проучена. В тази връзка усилията на Ивана Бочева теоретично да я осветли и емпирично да я верифицира в конкретен социално-образователен контекст, определено заслужават адмирации. Освен това настоящата дисертация може да се разглежда и като своеобразен пионерски труд. Това е така, защото досега не е правена подобна научна систематизация, съчетаваща в себе си история, статистика и демографски данни, социо-културен и психологически поглед, както и задълбочен научен анализ.

В техническо отношение дисертационният труд се отличава с ясно обособени пет глави, обобщение, приложения и литература, като общият обем наброява 255 страници. Използваната литература съдържа 77 източници, представени на кирилица (български, сръбски, руски език – общо 59 на брой) и на латиница (18).

В съдържателно отношение настоящият труд се характеризира със следното.

В първа глава са представени важни обстоятелства около обособяването на българската общност в Р. Сърбия, подкрепени с конкретни статистически данни. От интерес е също така систематизираният преглед на историческото развитие на обучението на майчин български език в тази страна, като е направен и актуален срез на ситуацията в наши дни.

Във втора глава се открива актуална информация относно правното уреждане на въпроса с обучението на майчин език и езиковите права на етническите групи. Дискутира се въпроса за учебното съдържание, което се изучава в училище и пряко засяга историята и културната идентичност на българите в Р. Сърбия. Анализира се също така и темата за допълнителното професионално обучение на учителите, преподаващи на майчин български език, както и данните за ситуацията в две конкретни училища (в Босилеград и Димитровград).

В трета глава се проучват специфични моменти от възникването и формирането на етническата идентичност още от ранна детска възраст. Отделя се място и на особеностите на обучението в двуезична социално-образователна среда, на ролята на учителя и на неговото общуване с учениците.

Четвърта и пета глава са посветени на методологията и дизайна на проведените психологически изследвания и на анализа на получените резултати. Много ясно са разписани целта и научноизследователските задачи. Има формулирани работни хипотези, които обаче изглеждат дълги, твърде обяснителни и на места се губи основния им фокус, и в тази връзка препоръчвам съдържанието им да бъде оптимизирано.

Изследваната съвкупност е прецизно и подробно описана и графично илюстрирана. Използваният научноизследователски инструментариум включва анкети и тест¹, с помощта на които се проучват два важни психологически феномена, каквито

---

¹ В текста авторката неправилно посочва термина „анкетни въпросници“ – напр. с. 78.

са мотивите за избор на обучение на майчин или на друг език и отношението към ученето. Суровите данни са подложени на сериозна статистико-математическа обработка, в хода на която са проверени психометричните характеристики на приложените инструменти и са представени особеностите на факторните им структури. Направено е честотно разпределение и са изчислени средни стойности, посредством които е описана йерархията на подskalите на изучаваните явления. С помощта на дисперсионния анализ са открити статистически значими различия между изследваните лица съобразно влиянието на конкретно посочени независими фактори. На основата на регресионен и корелационен анализ е направена проверка за наличието на статистически значими взаимозависимости и взаимовръзки, като е проучена тяхната сила и посока. Получените резултати са адекватно интерпретирани и са богато илюстрирани с подходящи таблици и графики. По този начин изведените закономерности са прецизно описани в научно отношение и отлично онагледени, а това ги прави още по-убедителни и въздействащи.

II. Обобщения, критични бележки, препоръки

След внимателно направения преглед на дисертационния труд и в обобщение могат да се обособят следните по-важни моменти. Цитирането на използваните литературни източници е коректно и прецизно. Стилът на изложението е ясен, научно съобразен и обоснован, логически последователен, свидетелства за висока писмена грамотност и професионална подготвеност на Ивана Бочева. Единственото нещо, което може още малко да се подобри, е свързано с факта, че на някои места изреченията са доста дълги, и в подобни случаи препоръчвам подобряването им.

По повод на съдържателната специфика и отправените послания в първа и втора глава считам, че те трябва да бъдат обединени, защото сегашното им самостоятелно обособяване изглежда нецелесъобразно. За да се подсили научната тежест на публикуваната информация в трета глава, считам, че е добре да се разшири и задълбочи представянето на водещите научни постановки относно изследваните в дисертацията главни теми, свързани с общуването в училищна среда, с мотивацията и отношението към ученето. Следователно начините за композирането на първите три теоретични глави са показателни за уменията на авторката да проучва съответстващата на темата

литература и адекватно да анализира важните акценти съобразно водещите цели на дисертационната разработка.

Във връзка с работата по четвърта и пета глава специално трябва да се подчертаят усилията на Ивана Бочева самостоятелно да планира, организира и провежда теренни проучвания. Всичко това е успешно осъществено благодарение на личните ѝ контакти и системната ѝ работа по преодоляването на многобройни трудности от различен характер. В тези две глави проличават също така задълбочените ѝ познания и професионални умения да извършва адекватна статистико-математическа обработка на събраните данни и да прави задълбочена научна интерпретация на получените резултати. Последните са вплетени в стройна система от конкретно направени изводи и формулирани препоръки, които са ориентирани към съвременните политики в сръбския и българския контекст. Те са насочени и към авторите на учебниците, към специалистите, отговорни за възпитанието и учебния процес в училище и за обученията на учителите, но могат да бъдат отправени и към психолозите, които са компетентни да консултират и системно да работят с родителите.

По отношение на приносните моменти в дисертационния труд, отбелязани от Ивана Бочева, трябва да посоча, че съм съгласна, но бих искала да допълня нещо, което важно, но е пропуснато. Става въпрос за това, че цялостно направената научна систематизация и психологическа интерпретация на вече известните, допълнително събраните и обработени факти по изследваната проблематика, както и формулираните изводи и препоръки, могат да послужат за стабилна основа при изграждането на общ теоретичен модел. В този модел са подчертани предимствата и слабостите на важните политики, благодарение на които може да се постигне по-високо качество на предлаганото обучение на майчин български език. А това от своя страна, представлява много важна предпоставка за формирането на стабилна и положителна етническа идентичност сред младите хора с българско самосъзнание, обучавани на майчин български език в Р. Сърбия.

Във връзка с автореферата мога само да потвърдя, че той напълно съответства на съдържанието на дисертационния труд.

III. Заключение

Въз основа на всички посочени факти относно структурата, съдържанието и изпълнението на дисертационния труд, свидетелстващи за реално постигнати научно-приложни резултати, считам, че той напълно отговаря на законовите изисквания за такъв тип научни разработки. В тази връзка предлагам на научното жури да присъди образователната и научна степен „Доктор” на ИВАНА МЛАДЕНОВ-БОЧЕВА.

12.02.2019 г.

гр. София

Член на научното жури: .....

(проф. д.пс.н. **ЙОАНА ЯНКУЛОВА**)